

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI CINEMATOGRAFICĂ
„I.L.CARAGIALE” BUCUREȘTI

REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT

Insertii psihologice în cunoașterea și dezvoltarea mecanismului logic specific de
gândire în arta actorului

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT
Prof.univ.dr. Bogdana Darie Crețu

DOCTORAND
Claudia Ene

2024

REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT

INSERȚII PSIHOLOGICE ÎN CUNOAȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA MECANISMULUI
LOGIC SPECIFIC DE GÂNDIRE ÎN ARTA ACTORULUI

CUVINTE-CHEIE

Antrenament teatral, arhei, arta actorului, Carl Gustav Jung, concept, conștient, creativitate, Dan Zahavi, Edmund Husserl, exerciții teatrale, Eu, experiență, fenomenologie, imaginație, intenționalitate, interdisciplinaritate, intersubiectivitate, Ion Cojar, Martin Heidegger, mecanism logic specific, mod de gândire, narațiune, pedagogie teatrală, percepție, procese cognitive, psihologie, Sine, Stanislavski, subconștient, teatru

CUPRINS

INTRODUCERE..... **Error! Bookmark not defined.**

CAPITOLUL 1. CUNOAȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA MECANISMULUI LOGIC SPECIFIC DE GÂNDIRE AL ACTORULUI **Error! Bookmark not defined.**

1.1. Preambul. Stanislavski și știința.....**Error! Bookmark not defined.**

1.2. Stanislavski în epocă: natură și știință.....**Error! Bookmark not defined.**

1.3. Procesele cognitive primare și superioare. Spre dezvoltarea aptitudinilor specifice
Error! Bookmark not defined.

1.3.1. Senzația **Error! Bookmark not defined.**

1.3.2. Percepția..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3.3. Reprezentarea..... **Error! Bookmark not defined.**

1.3.4. Gândirea **Error! Bookmark not defined.**

1.3.5. Memoria **Error! Bookmark not defined.**

1.3.6. Imaginația **Error! Bookmark not defined.**

1.4. Narațiunea. Mod de structurare a gândirii și memoriei...**Error! Bookmark not defined.**

1.5. Verosimil, necesar, adevărat – primii pași în asumarea situației scenice **Error! Bookmark not defined.**

1.6. Conceptul. „Eu – la mine acasă”**Error! Bookmark not defined.**

1.7. Improvizatia de tip A-B. O abordare cognitivă.....**Error! Bookmark not defined.**

1.8. Conștient și inconștient. „Natura organică” din perspectiva psihologiei **Error! Bookmark not defined.**

CAPITOLUL 2. CUNOAȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA MECANISMULUI LOGIC SPECIFIC DE GÂNDIRE AL PERSONAJULUI..... **Error! Bookmark not defined.**

2.1. Arta actorului. O perspectivă jungiană.....**Error! Bookmark not defined.**

2.2. Mecanismul logic specific de gândire din punct de vedere jungian . **Error! Bookmark not defined.**

2.3. Mecanismul logic specific. Funcția simbolică**Error! Bookmark not defined.**

2.4. Atitudine simbolică și imaginație activă**Error! Bookmark not defined.**

2.5. Baza procesului creativ: Colaborarea dintre profesor și student..... **Error! Bookmark not defined.**

CAPITOLUL 3. FORMAREA ACTORULUI. DOBÂNDIREA UNUI NOU MOD DE A GÂNDI**Error! Bookmark not defined.**

3.1. Platon. Scurtă lectură pentru actori**Error! Bookmark not defined.**

3.2. Nae Ionescu. Repere de trăire și cunoaștere în arta actorului	Error! Bookmark not defined.
3.3. Un nou concept în arta actorului – respingerea.....	Error! Bookmark not defined.
3.4. Spre o fenomenologie a artei actorului	Error! Bookmark not defined.
3.4.1. Atitudinea naturalistă și necesitatea de a o suspenda.....	Error! Bookmark not defined.
3.4.2. Epoché – pas în dobândirea atitudinii fenomenologice	Error! Bookmark not defined.
3.4.3. Reducția fenomenologică și reducția eidetică.....	Error! Bookmark not defined.
3.4.4. Propunere de exercițiu pornind de la conceptele husserliene de percepție și intenționalitate	Error! Bookmark not defined.
3.4.5. Eu și celălalt. Între fenomenologie și teoria minții	Error! Bookmark not defined.
3.4.6. Exercițiul „Oglinda”. La granița dintre psihologie și fenomenologie	Error! Bookmark not defined.
3.5. Sistemul stanislavskian. O abordare fenomenologică heideggeriană	Error! Bookmark not defined.
3.6. O poetică (fenomenologică) a artei actorului.....	Error! Bookmark not defined.
3.7. Corpul și experiența subiectivă	Error! Bookmark not defined.
CONCLUZII	Error! Bookmark not defined.
BIBLIOGRAFIE	Error! Bookmark not defined.
ANEXE	Error! Bookmark not defined.

Introducere

Formularea problemei de cercetare

Teatrul a avut dintotdeauna menirea de a fi fidel vremurilor cu care era contemporan, adaptându-se constant pentru a răspunde nevoilor și căutărilor umane. Arta teatrală, în general, dar și actorul, în particular, au evoluat în concordanță cu schimbarea modului de funcționare a societății.

Astăzi, trăim într-o lume a inter- și transdisciplinarității, în care granițele dintre diverse domenii și discipline, până nu de mult străine unele față de celelalte, încep treptat să se topească. Teatrul însuși începe să se deschidă din ce în ce mai mult către tehnologie și digitalizare; actorii devin subiecți în experimente din sfera neuroștiinței. Studenții la Medicină își îmbunătățesc relația cu pacienții și aparținătorii acestora prin jocuri și exerciții teatrale.

Totuși, arta actorului riscă să rămână închisă în ea însăși, orbitând în jurul marilor metode care au trecut testul timpului. Fără o terminologie proprie, ci utilizând concepte din alte domenii, fără o metodă precisă – se și spune că fiecare actor își are propria metodă – arta actorului stârnește încă suficient de multă confuzie în rândul studenților, puși în fața provocării de a deveni *personajul*.

Importanța și actualitatea temei

Importanța și actualitatea temei constau în încercarea de a formula o metodă interdisciplinară de lucru cu studentul-actor, prin care acesta să-și cunoască propriile mecanisme logice de gândire și să dobândească capacitatea de a le îmbunătăți și evalua, în funcție de personajul pe care îl are de jucat. Studentul secolului XXI are nevoie de metode adaptate de lucru, care să vină în întâmpinarea nevoilor sale și în acord cu cerințele lumii sociale din care face parte.

Noutatea cercetării vine prin această triadă: arta actorului-filosofie-psihologie. Întrebările și ipotezele formulate și-au găsit, astfel, răspunsul în cel puțin unul dintre cele trei domenii.

Motivația alegerii temei de cercetare

Motivația alegerii temei de cercetare este una dublă în cazul de față. În primul rând, este vorba de propria-mi formare personală. Pe de o parte, studiind arta actorului și operele lui

Stanislavski și Ion Cojar, m-am confruntat cu sentimentul că am de-a face cu un domeniu închis; că nu se mai poate descoperi nimic nou despre actor și arta sa. Pe de altă parte, prin lucrările realizate atât la licență, cât mai ales la master, am înțeles necesitatea de a continua explorarea artei actorului, îndrăznind să trec de barierele dincolo de care arta noastră poate fi mai bine fundamentată.

În al doilea rând, este vorba despre dorința de a realiza o cercetare și o teză pe o temă de mare importanță pentru studentul actor care, datorită caracterului interdisciplinar al muncii mele, poate înțelege mai bine și se poate apropia cu mai multă încredere atât de arta actorului, cât și de psihologie și filosofie, îmbogățindu-și cultura și, sper eu, viața interioară.

Obiectivul principal al tezei

Obiectivul principal al lucrării este dezvoltarea metodologiei de antrenament teatral, în contextul unei societăți care capătă, pe zi ce trece, un caracter pronunțat inter- și transdisciplinar.

Din acesta, au reieșit o serie de alte trei obiective, care urmăresc:

- o mai bună înțelegere a terminologiei teatrale și fundamentarea ei cu ajutorul unor domenii conexe (psihologie, filosofie);
- facilitarea accesului studentului la opere filosofice importante, care formează și reformează gândirea, astfel încât să creăm artiști-simboluri ai unei realități transcendente;
- aducerea în plan practic a celor discutate și abordarea exercițiilor și jocurilor specifice antrenamentului teatral din perspective noi, mai cuprinzătoare, astfel încât să ajungem la dobândirea unui nou mod de a gândi.

Contribuții ale lucrării

Cercetarea pune în discuție terminologia teatrală utilizată astăzi, care este un conglomerat de noțiuni și concepte împrumutate din varii domenii precum psihologie, filosofie, științe umaniste și cognitive, de cele mai multe ori neexistând o proprietate bine documentată a termenilor.

Astfel, lucrarea constituie o îmbinare între noțiuni teoretice și situații practice din domeniul teatrului, filosofiei și psihologiei, cu scopul de a formula o abordare inter- și transdisciplinară a artei actorului, care are drept obiectiv (trans)formarea studentului în artist.

Pe lângă lămuririle aduse în ceea ce privește conceptele cu care operăm ca pedagogi de teatru, lucrarea reformulează câteva exerciții și jocuri specifice anului I, cu scopul de a îmbunătăți atât execuția lor, de către student, cât și observațiile și feedback-ul pe care acesta le primește din partea profesorului.

Metodologie

Nu s-a scris încă suficient de mult despre arta actorului din perspectiva altor discipline. Provocarea pe care mi-am îngăduit-o a fost aceea de a citi, în paralel, metode de arta actorului, teorii din psihologie și opere ale marilor filosofi clasici și contemporani, urmând să fac o analiză comparativă care să servească artei noastre.

Studiind literatura de specialitate din fiecare domeniu ales (actorie, psihologie și filosofie), asumându-mi erorile inevitabile care au apărut, ca urmare a lipsei de pregătire academică în două dintre domeniile menționate, am făcut o analiză comparativă cu scopul de a îmbunătăți antrenamentul teatral al studentului. Teoria a fost dublată de practica la clasă, dar și de observațiile pe care le-am făcut pe parcursul anilor, încă din timpul programului de master, de discuții cu profesori și studenți.

Cercetarea a implicat, la începuturile ei, și un design experimental, pe care am fost nevoită să îl abandonez, întrucât nu puteam extrage suficiente date relevante pentru obiectul de studiu. Observarea studenților într-un cadru artificial, cel al experimentului, îi făcea pe aceștia să reacționeze diferit față de un laborator obișnuit de arta actorului. De aceea, m-am bazat exclusiv pe observațiile din timpul repetițiilor, în care atmosfera, colectivul, colaborarea activă dintre profesor și student, adaptarea modului de lucru pentru fiecare individ în parte jucau un rol esențial.

Structură

Primul capitol al cercetării, intitulat „Cunoașterea și dezvoltarea mecanismului logic specific de gândire al actorului”, pune accent pe metodele de arta actorului dezvoltate de Stanislavski și Ion Cojar, principalii teoreticieni studiați în cadrul laboratorului de actorie. Prima parte este dedicată cercetării izvoarelor care l-au influențat pe Stanislavski în conceperea Sistemului său, cu scopul de a înțelege originea termenilor utilizați, dar și pentru a descoperi noi

perspective ale scrierilor sale. Acesta a fost primul pas spre a clarifica terminologia folosită la clasă în lucrul cu studentul.

Mai departe, capitolul va trata principalele procese cognitive, de la senzație și percepție, la imaginație, memorie și gândire, atât din punct de vedere psihologic, cu sprijin în literatura de specialitate, cât și din punct de vedere teatral, prin exemple din propriile mele observații la clasă, în timpul exercițiilor și jocurilor de anul I. Separând strict la nivel conceptual aceste procese cognitive, m-am apropiat de esența a ceea ce urma să dezvolt: gândirea, pentru a rezolva egalitatea postulată de Ion Cojar „ARTA ACTORULUI=UN MOD DE A GÂNDI”.

Pentru ca lucrarea să devină relevantă pentru cel care o va citi, m-am întors întotdeauna la exerciții, dându-le ca exemple și susținându-le cu teorii și practici din psihologie. De pildă, am ales exercițiul cu paharul de apă. În prima etapă, studentul are de parcurs drumul de la un capăt la celălalt al clasei, purtând cu el un pahar plin cu apă. Orice mișcare stângace, orice pas greșit și orice urmă de dezechilibru va face ca din pahar să curgă picături. Atunci, studentul se va opri, va reumple paharul și va încerca din nou. Odată ce a reușit, i se va cere, într-o etapă ulterioară, să repete exercițiul în lipsa apei, cu paharul gol. Deseori, urmărind studenții în cadrul exercițiului, aveam senzația că paharul gol este mai plin decât paharul cu apă – dar acest lucru era posibil doar în măsura în care studentul interioriza experiența trecută, îmbogățind-o pe cea din prezent. Exercițiul descris a fost dublat de expunerea unui experiment realizat de Stephen Kosslyn, care a ajuns la concluzia că o imagine mintală din prezent conține aceeași informație ca obiectul perceput în trecut.

Cel de-al doilea capitol, intitulat „Cunoașterea și dezvoltarea mecanismului logic specific de gândire al personajului”, este o incursiune în domeniul psihanalizei lui Carl Gustav Jung. Dacă în primul capitol discut despre dezvoltarea aptitudinilor studentului, în cea de-a doua parte atenția va fi îndreptată către subconștient. Deși cercetarea pentru acest capitol a început cu studierea mecanismelor raționale ale actorului, urmărind construirea conștientă a personajului, ea a continuat pe un drum pe care nu l-am anticipat: psihologia inconștientului. Nu se poate vorbi despre personaj în absența actorului ca totalitate psihică conștientă și inconștientă.

Fără a mă abate de la operele importante din domeniul teatral, mi-am îndreptat atenția către opera psihanalistului Carl G. Jung, găsim între cele două domenii similitudini esențiale, importante pentru înțelegerea procesului de creație. În acest capitol, accentul cade cu precădere asupra modului în care putem accesa arheii, creând o „poartă” către Sine, care este lăcașul

acestor entități necunoscute, nedeterminate. Asumarea nu mai este punctul final la care trebuie să ajungă studentul actor, ci un pas esențial prin care acesta se apropie de conținutul “măștii”. Tot în cadrul acestui capitol aduc în discuție importanța valorii simbolice a procesului de creație, care trebuie să ajungă să *semnifice*.

Un alt punct important este aducerea în discuție a atitudinii simbolice și a imaginației active. Deși Jung a conceput metoda imaginației active pentru fazele avansate ale psihoterapiei, descrierea acesteia poate fi adusă mai aproape de ceea ce avem nevoie în lucrul cu studentul. În cazul lui Jung, pacientul pleacă de la o situație, o imagine sau o stare emoțională specifică, „predându-se” imaginilor mentale care încep să-și dobândească propria activitate, în conformitate cu propria logică specifică. Începe să viseze într-un mod conștient. Conștientul începe să reacționeze sub influența imaginației, atâta timp cât abandonează ezitarea și îndoielile. Conținutul inconștient începe să devină vizibil în starea de veghe, conștientă. Arhetipurile se compun în imagini, devin simboluri pe care psihoterapeutul și pacientul le interpretează, apoi, în etapa următoare.

Această metodă amintește de „magicul dacă” al lui Stanislavski. Adesea, „magicul dacă” este folosit într-un mod greșit, studentul fiind surprins de faptul că imaginația sa nu generează trăire. Din perspectivă jungiană, „magicul dacă” nu ar trebui să genereze situații concrete, terne, ci să acționeze pe o axă verticală – să producă un soi de „visare cu ochii deschiși” care cheamă inconștientul în acțiune. Puterea „magică” constă în momirea inconștientului prin povestea pe care actorul o generează, lăsându-se pradă imaginilor mentale. În absența poveștii, a periplului prin situațiile și imaginile inconștiente, studentul nu va face decât să înfățișeze acțiuni „în general”, lipsite de semnificație și fără funcție simbolică. Este important de reținut condiția sub care conștientul poate reacționa la produsul imaginației sale: doar abandonând ezitarea și îndoielile. La fel ca în cadrul unei ședințe de hipnoză, Eul trebuie să se lase „purta” de experiența care i se întâmplă, având încredere și neezitând nicio clipă. Altminteri, procesul este întrerupt, iar puntea de comunicare cu inconștientul – distrusă.

Cel de-al treilea capitol al cercetării, intitulat „Formarea actorului. Dobândirea unui nou mod de a gândi”, reprezintă o analiză comparativă între metoda de arta actorului și marile sisteme filosofice, în încercarea de a redefini conceptele pe care le utilizăm în lucrul cu actorul. În cadrul cercetării mele, am optat pentru operele a doi filosofi fenomenologi – Edmund Husserl și Martin Heidegger, considerând că ideile lor pot fi “traduse” în ceea ce încercăm să-i învățăm

pe studenți. Astfel, aproape că a luat naștere un mic îndreptar al conceptelor din fenomenologie pentru actorie.

Fiind, la rândul meu, actriță, sunt conștientă de dificultățile cu care studentul s-ar putea confrunta în lectura acestei teze. Orice exces de teoretizare este foarte sigură pentru procesul creației, și orice formulări care se pretind filosofice sau au aspectul psihologiei sunt derizorii, dacă ele nu pot fi puse în practică. Tocmai de aceea, am continuat și în acest capitol să transpun conceptele importante din filosofie în arta actorului, cu precădere în relația studentului cu obiectul, dar și în relația studentului cu sine însuși, aflat întotdeauna între identitate și alteritate în procesul de creație.

Concluzii

Cercetarea nu a fost lipsită de provocări, suișuri și coborâșuri – asemenea unui spectacol, ea este un organism viu, care adesea m-a purtat pe cărări pe care nu mi le imaginam. Având în vedere complexitatea elaborării acestei teze, apariția unor limite a fost inevitabilă, la fel cum a fost și dificultatea de a le depăși în acest stadiu al cercetării. Dar a fost un preț pe care mi l-am asumat, tribut pentru eventuale direcții de cercetare viitoare.

A ne limita propria artă la un cumul de concepte și noțiuni care și-au pierdut definițiile inițiale de-a lungul timpului, înseamnă a limita puterea teatrului de a semnifica. Scopul cercetării a fost atins: acela de a deschide drumuri noi către studii care să aducă la aceeași masă experți din domenii diferite. Modalitatea prin care am reformulat exercițiile teatrale poate fi replicată în continuare, pentru altele, la fel cum pot fi folosite alte sisteme filosofice pentru a reformula metodele de arta actorului.

BIBLIOGRAFIE

1. ANZIEU, Didier, Psihanaliza travaliului creator, Editura Trei, București, 2004
2. ARISTOTEL, Metafizica, Editura Humanitas, București, 2021
3. ARMSTRONG, Paul B., Stories and the Brain. The neuroscience of Narrative, Johns Hopkins University Press, 2020
4. BRANIGAN, Edward, Narrative Comprehension and Film, Routledge, London and New York, 1992
5. BROOK, Peter, Spațiul gol, Editura Nemira, București, 2014
6. BRUNER, Jerome, Actual minds, possible worlds, Harvard University Press, 2009
7. BUSACCHI, Vinicio, Giuseppe Martini, Personal Identity between Philosophy and Psychology: A Perpetual Metamorphosis?, Cambridge Scholars Publishing, 2021
8. CARLSON, Maria, No Religion Higher than Truth, Princeton University Press, 1993
9. CARNICKE, Sharon Marie, Stanislavsky in Focus, Routledge Theatre Classics, 2020
10. CHANGEUX, Jean Pierre, Neuronal Man, Princeton University Press, 1997
11. CHEKHOV, Michael, Gânduri pentru actor. Despre tehnica actoriei, ed. Nemira, București, 2017
12. COJANU, Daniel, Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională, ed. Lumen, București, 2019
13. COJAR, Ion, O poetică a artei actorului, Editura Paideia, București, 1998
14. COLVIN, Geoff, Talent is Overrated, Portfolio, 2010
15. DAHAENE, Stanislas, How We Learn: Why Brains Learn Better Than Any Machine... for Now, Viking, 2020
16. DAMASIO, Antonio, Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain, Penguin Books, 2005
17. DAMASIO, Antonio, Sinele. Construirea creierului conștient, ed. Humanitas, trad. Doina Lică, București, 2016
18. DAMASIO, Antonio, The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness, Harcourt Brace & Company, 1999
19. DARIE, Bogdana, Curs de arta actorului. Improvizația, UNATC Press, București, 2015
20. DENNETT, Daniel, Consciousness Explained, London: Penguin, 1991

21. EDER, Jens, Fotis Jannidis și Ralf Schneider (ed.), *Characters in Fictional Worlds. Understanding Imaginary Beings in Literature, Film and Other Media*, De Gruyter, 2011
22. FARTHING, G.W., *The Psychology of Consciousness*, Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, 1992
23. FINKE, R. A., T. B. Ward, S. M. Smith, *Creative cognition: Theory, research, and applications*, The MIT Press, 1992
24. FLORIAN, Mircea, *Filosofie generală*, Editura Garamond, București, 1995
25. FLORIAN, Mircea, *Îndrumare în filosofie*, Editura Științifică, București, 1992
26. FLORIAN, Mircea, *Metafizică și artă*, Editura Echinox, Cluj, 1992
27. GALLAGHER, Shaun, *Fenomenologie*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2022
28. GONSETH, Ferdinand, *Filosofia deschisă*, Editura Științifică, București, 1995
29. GUENON, Rene, *Stările multiple ale ființei*, Editura Herald, București, 2022
30. HALPERN C., D. Close, K. H. Johnson, *Truth in Comedy*, Colorado Springs, CO: Meriwether, 1994
31. HEGEL, G.W.F., *Despre artă și poezie*, Editura Minerva, București, 1979
32. HEIDEGGER, Martin, *Ființă și timp*, Editura Humanitas, București, 2019
33. HEIDEGGER, Martin, *Originea operei de artă*, Editura Humanitas, București, 1995
34. HERMAN, David, *Storytelling and the Sciences of Mind*, Cambridge, MA: MIT Press, 2013
35. HUSSERL, Edmund, *Ideas. General Introduction to Pure Phenomenology*, Routledge: London and New York, 2012
36. IONESCU, Nae, *Curs de metafizică*, Editura Humanitas, București, 1991
37. IONESCU, Nae, *Prelegeri de metafizică*, Editura Humanitas, București, 1995
38. IONESCU, Nae, *Tratat de metafizică*, Editura Roza Vânturilor, București, 1999
39. JASPERS, Karl, *Texte filosofice*, ed. Politică, București, 1986
40. JUNG, Carl G., *Freud și psihanaliza*, ed. Teora, București, 1994
41. JUNG, Carl G., *Imaginea omului și imaginea lui Dumnezeu*, ed. Teora, București, 1997
42. JUNG, Carl G., *Psihogeneza bolilor spiritului*, ed. Trei, București, 2005
43. JUNG, Carl G., *Psihologie și alchimie*, ed. Teora, București, 1998
44. JUNG, Carl G., *Tipuri psihologice*, ed. Trei, București, 2004

45. JUNG, Carl G., *Über die Energetik der Seele und andere Psychologische Abhandlungen*, Rascher & Cie. A.-G., Verlag, 1928
46. KANDINSKY, Vasili, *Spiritualul în artă*, Ed. ART, București, 2022
47. KANT, Immanuel, *Critica Rațiunii Pure*, Editura Universal Enciclopedic Gold, București, 2009
48. KEMP, Rick, *Embodied Acting. What neuroscience tells us about performance*, Routledge, 2012
49. KEMP, Rick, Bruce McConachie (ed.), *The Routledge Companion to Theatre, Performance and Cognitive Science*, London: Routledge, 2019
50. KONJIN, Elly A., *Acting Emotions. Shaping Emotions on Stage*, Amsterdam University Press, 2000
51. JAMES, William, *Precis de Psychologie*, Marcel Riviere Editeur, Paris, 1929
52. LANDAU, Erika, *Psihologia creativității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979
53. LEACH, Robert, *The Makers of Modern Theatre: An Introduction*, London and New York: Routledge, 2004
54. LEVIN, Irina, *The Stanislavsky Secret: Not a System, Not a Method But a Way of Thinking*, Meriwether Pub, 2002
55. LEVINAS, Emmanuel, *Alterity and Transcendence*, The Athlone Press, London, 1999
56. MARION, Jean-Luc, *Fiind dat. O fenomenologie a donației*, Editura Deisis, Sibiu, 2003
57. MÂNZAT, Ion, Mihai Petru Craiovan, *Psihologia simbolului arhetipal*, Editura INI, București, 1996
58. MERLEAU-PONTY, Maurice, *Phenomenology of Perception*, Routledge: London and New York, 2012
59. MIRCEA, Corneliu, *Tratat despre ființă*, Editura Paideia, București, 2022
60. MCGILHRIST, Ian, *The Master and His Emissary: The Divided Brain and the Making of the Western World*, Yale University Press, 2019
61. MORAN, Dermot, *Introduction to Phenomenology*, Routledge: London and New York, 2000
62. MURARU, Adrian (ed.), *Filosofia și societatea cunoașterii*, Institutul European, Iași, 2012

63. NEFF, Renfreu, *The Living Theatre: USA*, The Bobbs-Merrill Company, 1970
64. PAGE, Kevin, *Psychology for Actors. Theories and Practices for the Acting Process*, Routledge, 2019
65. PALMER, Michael, *Freud și Jung despre religie*, Editura IRI, 1999
66. PEACOCKE, C., *Sense and Content: Experience. Thought, and Their Relations*, Oxford University Press, 1983
67. PIAGET, Jean, *Psihologia inteligenței*, Editura Științifică, București, 1965
68. PIAGET, Jean, *Psihologie și pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972
69. PLATON, *Opere complete, vol. II*, Editura Humanitas, București, 2002
70. RAMACHANDRAN, Vilaynur, *Phantoms in the Brain: Probing the Mysteries of the Human Mind*, William Morrow Paperbacks, 1999
71. RAMACHANDRAN, Vilaynur, *The Tell-Tale Brain: A Neuroscientist's Quest for What Makes Us Human*, W. W. Norton & Company, 2012
72. REALE, Giovanni, *Istoria filosofiei antice*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2008
73. RIBOT, Theodule, *Essay on the creative imagination*, Chicago: The Open Court Publishing Company, 1906
74. RIBOT, Théodule, *Logica sentimentelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988
75. RICOEUR, Paul, *Sinele ca un altul*, ed. Spandugino, București, 2020
76. ROACH, Joseph, *The Player's Passion: Studies in the Science of Acting*, Newark: University of Michigan Press, 1993
77. SCHWARTZ, Bennett L., John H. KRANTZ, *Sensation and Perception*, SAGE Publications, 2018
78. SECHENOV, I. M., *Reflexes of the Brain*, Cambridge: Massachusetts, 1965
79. SIDERITS, Mark, Evan Thompson, Dan Zahavi, *Self, No Self. Perspectives from Analytical, Phenomenological, & Indian Traditions*, Oxford University Press, 2011
80. SMITH, Edward, *The Psychology of Artists and the Arts*, MacFarland & Company, 2012
81. STANISLAVSKI, K.S., *Munca actorului cu sine însuși*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955

82. STANISLAVSKI, K.S., *Viața mea în artă*, Editura Cartea rusă, București, 1958
83. STEVENS, Anthony, *Jung (Maeștrii Spiritului)*, Editura Humanitas, 1996
84. VALDÉS, Mario J., *A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination*, Toronto: University of Toronto Press, 1991
85. VARELA F., E. THOMPSON, E. ROSCH, *The Embodied Mind*, Cambridge, MA: MIT, 1991
86. VLĂDUȚESCU, Gheorghe, *Filosofia în Grecia veche*, Editura Albatros, București, 1984
87. VLĂDUȚESCU, Gheorghe, *O istorie a ideilor filosofice*, Editura Științifică, București, 1990
88. WARREN, Nicolas (de), *Husserl și promisiunea timpului. Subiectivitatea în fenomenologia transcendențială*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2020
89. WATTS, Alain W., *Calea Zen*, Editura Humanitas, București, 1997
90. WHITE, Andrew R. (ed.), *The Routledge Companion to Stanislavsky*, Routledge, Abingdon, 2013
91. WHYMAN, Rose, *The Stanislavsky System of Acting*, Cambridge University Press, 2008
92. WOOD, Ernest, *Concentration: A Practical Course with a Supplement on Meditation*, India: The Theosophical Publishing House, 1979
93. ZAHAVI, Dan, *Exploring the Self*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2000
94. ZAHAVI, Dan, *Fenomenologia lui Husserl*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2017
95. ZAHAVI, Dan, *Self-awareness and Alterity. A Phenomenological Investigation*, Evanston, IL: Northwestern University Press, 1999b
96. ZAPORAH, Ruth, *Action Theater: The Improvisation of Presence*, North Atlantic Books, 1995
97. ZARILLI, Phililp, *Acting (Re)considered*, Routledge: London and New York, 1995
98. ZARILLI, Phillip, *(toward) A phenomenology of Acting*, Routledge: New York, 2020
99. ZEKI, Semir, *Inner Vision. An Exploration of Art and Brain*, Oxford University Press, 2000
100. ZEKI, Semir, *Splendors and Miseries of the Brain: Love, Creativity, and the Quest for Human Happiness*, Wiley-Blackwell, 2008
101. ZLATE, Mielu, *Fundamentele Psihologiei*, Editura Polirom, Iași, 2009

102. ZLATE, Mielu, Psihologia mecanismelor cognitive, Editura Polirom, Iași, 1999
*** Filosofia greacă până la Platon, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE

1. Austin, J. L. and G. E. M. Anscombe, 1958, „Pretending”, *Aristotelian Society Supplementary Volume*, 32(1): 261–294. Austin’s essay is 261–278, Anscombe’s essay is 279–294. doi:10.1093/aristoteliansupp/32.1.261
2. BARBA, Eugenio, „An Amulet made of Memory: the Significance of Exercises in the Actor’s Dramaturgy”, *TDR*, XLI, No. 4 (Winter 1997)
3. BENTLEY, Eric. „Who Was Ribot? Or: Did Stanislavsky Know Any Psychology?”, *The Tulane Drama Review*, vol. 7, no. 2, The MIT Press, 1962, pp. 127–29, <https://doi.org/10.2307/1125069>
4. BHANGAONKAR, Sourabh & Chu, Sharon Lynn & Quek, Francis, „Thinking in Stories: Narrative-based Design for Higher-Level Thinking”, 2016 2782-2789, 10.1145/2851581.2892531
5. Brown S (2020) The „Who” System of the Human Brain: A System for Social Cognition About the Self and Others. *Front. Hum. Neurosci.* 14:224. doi: 10.3389/fnhum.2020.00224
6. BRUNER, Jerome, „The Narrative Construction of Reality”, *Critical Inquiry*, 18(1), 1991, 1-21
7. Curpan, Gabriela. 2019. Stanislavsky’s Creative State on the Stage. A spiritual approach to the ‘system’ through practice as research. Doctoral thesis, Goldsmiths, University of London [Thesis]
8. CONNOLLY, Roy, Richard Ralley, „The Laws of Normal Organic Life or Stanislavski Explained: Towards a scientific account of the subconscious in Stanislavski’s system”, *Studies in Theatre and Performance* 27: 3, 2007, pp. 237–259, doi: 10.1386/stap.27.3.237/1
9. CROHN SCHMITT, N., „Stanislavski, Creativity, and the Unconscious”, *New Theatre Quarterly*, 2(8), 1986, 345-351. doi:10.1017/S0266464X00002359

10. Eberhard Scheiffele (2001): Acting: An altered state of consciousness, *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 6:2, 179-191
<http://dx.doi.org/10.1080/13569780120070722>
11. Francisco Varela, Evan Thompson, Eleanor Rosch, *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*, MIT Press, Cambridge, MA, 1991
12. GALLESE, Vittorio M.D., „Mirror Neurons, Embodied Simulation, and the Neural Basis of Social Identification”, *Psychoanalytic Dialogues*, 19:5, 2009, 519-536, DOI: 10.1080/10481880903231910
13. GARRISON, Katie, Ian Handley, „Not Merely Experiential: Unconscious Thought Can Be Rational”, *Front. Psychol.* 8:1096, 2017, doi: 10.3389/fpsyg.2017.01096
14. GOLDSTEIN, Thalia, Katherine Wu, Ellen Winner, „Actors are skilled in theory of mind but not empathy”, *IMAGINATION, COGNITION AND PERSONALITY*, Vol. 29(2) 115-133, 2009-2010, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2190/IC.29.2.c>, accesat la 3 ianuarie 2021
15. GOTLIEB, Rebecca J. M., Elizabeth Hyde, Mary Helen Immordino-Yang, and Scott Barry Kaufman, „Imagination Is the Seed of Creativity” In J. Kaufman & R. Sternberg (Eds.), *The Cambridge Handbook of Creativity* (Cambridge Handbooks in Psychology, pp. 709-731). Cambridge: Cambridge University Press, 2019, doi:10.1017/9781316979839.036
16. Hamilton, James R., "Philosophy of Theater", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/theater/>
17. Olenina AH, Amazeen EL, Eckard B and Papenfuss J (2019) Embodied Cognition in Performance: The Impact of Michael Chekhov’s Acting Exercises on Affect and Height Perception. *Front. Psychol.* 10:2277. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02277
18. Panero ME (2019) A Psychological Exploration of the Experience of Acting, *Creativity Research Journal*, 31:4, 428-442, DOI: 10.1080/10400419.2019.1667944
19. Panero ME and Winner E (2021), Rating the Acting Moment: Exploring Characteristics for Realistic Portrayals of Characters. *Front. Psychol.* 11:615311. doi: 10.3389/fpsyg.2020.615311
20. PATIHIS, Lawrence, Steven J. Frenda, Aurora K. R. LePort, Nicole Petersen, Rebecca M. Nichols, Craig E. L. Stark, James L. McGaugh, Elizabeth F. Loftus, „False memories in superior

autobiographical memory”, Proceedings of the National Academy of Sciences Dec 2013, 110 (52) 20947-20952; DOI: 10.1073/pnas.1314373110